

УДК 910.1:929; DOI [10.30970/gpc.2023.1.3944](https://doi.org/10.30970/gpc.2023.1.3944)

## ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА У ЛЬВІВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ: ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ

**Володимир Біланюк, Євген Іванов**

*Львівський національний університет імені Івана Франка,*  
volodymyr.bilanyuk@lnu.edu.ua; orcid.org/0000-0002-9149-5963  
yevhen.ivanov@lnu.edu.ua; orcid.org/0000-0001-6847-872X

**Анотація.** Розглянуто історію виникнення географічної освіти і науки у Львівському університеті, рушієм чого варто вважати австрійського вченого Бальтазара Гаккета. Наказ цісаря Франца-Йосифа вийшов про створення кафедри географії при філософському факультеті університету у 1882 р., а з 1883 р. розпочато підготовку географів. Кафедру географії 1911 р. перейменували в Інститут географії, а згодом повернули попередню назву. Уже 1945 р. створено географічний факультет з чотирма кафедрами: загальної і фізичної географії, регіональної фізичної географії, економічної географії та геодезії і картографії.

Викладено бібліографічні дані відомих вчених, які працювали на географічному факультеті у різні роки. Становлення і розвиток географії у Львівському університеті пов'язані з такими відомими постатями, як Антоній Реман, Григорій Величко, Степан Рудницький, Юрій Полянський, Олена Степанів, Петро Цись, Каленик Геренчук, Опанас Ващенко, Гаврило Міллер, Федір Заставний, Анатолій Мельник, Богдан Муха, Мирон Кіт, Семен Кукурудза, Олег Шаблій, Ярослав Кравчук та ін.

Описано історію утворення і розвитку структурних підрозділів географічного факультету. Сьогодні факультет є потужною навчально-науковою інституцією, яка налічує дев'ять кафедр: геоекології і фізичної географії; економічної і соціальної географії; геоморфології і палеогеографії; раціонального використання природних ресурсів і охорони природи; географії України; ґрунтознавства і географії ґрунтів; конструктивної географії і картографії; туризму; готельно-ресторанної справи та харчових технологій. Навчальний процес забезпечують 116 викладачів, з яких 16 – доктори наук, професори й 86 – кандидати наук, доценти. За значний особистий внесок у розвиток географічної освіти і науки чимало викладачів отримало почесні звання “Заслужений діяч науки і техніки України”, “Заслужений працівник освіти України”, “Заслужений професор Львівського національного університету імені Івана Франка”.

**Ключові слова:** географія; освіта; наука; Львівський університет; географічний факультет; кафедра; вчений; дослідження.

## GEOGRAPHICAL EDUCATION AND SCIENCE AT LVIV UNIVERSITY: HISTORY AND TODAY

**Volodymyr Bilanyuk, Yevhen Ivanov**

*Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine*

**Abstract.** The history of geographical education and science at Lviv University is considered. The Austrian scientist Beltazar Hacquet should be considered the forerunner of geography at the university. In 1882, Emperor Franz Joseph issued an order to establish a geography department at the university's philosophy faculty, and in 1883, the education of geographers began. In 1911, the geography department was called the Institute of Geography, and later again the department. In 1945, the faculty of geography was created with four departments: general and physical geography, regional physical geography, economic geography, and geodesy and cartography.

The bibliographic data of famous scientists who worked at the geography faculty in different years are presented. The formation and development of geography at Lviv University is associated with such famous figures as Antony Reman, Hryhoriy Velychko, Stepan Rudnytskyi, Yuriy Polyanskyi, Olena Stepaniv, Petro Tsis, Kalenyk Gerenchuk, Opanas Vashchenko, Havrylo Miller, Fedir Zastavnyi, Anatoliy Melnyk, Bohdan Mukha, Myron Kit, Semen Kukurudza, Oleg Shablii, Yaroslav Kravchuk, and others.

The history of the formation and development of structural divisions of the Faculty of Geography is described. Currently, the faculty is a powerful educational and scientific institution that includes nine departments: geocology and physical geography, economic and social geography, geomorphology and paleogeography, rational use of natural resources and protection of nature, geography of Ukraine, soil science and geography of soils, constructive geography and cartography, tourism, and hotel and restaurant business and food technologies. The educational process is provided by 116 lecturers, of whom 16 are doctors of science, professors and 86 candidates of science, associate professors. For their significant personal contribution to the development of geographical education and science, many teachers received the honorary titles of “Honored Worker of Science and Technology of Ukraine”, “Honored Worker of Education of Ukraine”, “Honored Professor of Ivan Franko National University of Lviv”.

**Keywords:** geography; education; science; Lviv University; Faculty of Geography; chair; scientist; research.

**Вступ.** У Львівському університеті (Львівському національному університеті імені Івана Франка) географію викладали від початку його заснування – з 1661 року. До цього предмет вивчали у братських українських (руських) і латинських школах. В єзуїтських колегіумах передбачали вивчення основ географії й у програмах деяких інших дисциплін. Зокрема, на філософських студіях курс фізики містив окремий розділ, на якому студенти вчили “Метеорологіку” – природознавчий твір визначного грецького філософа і науковця Арістотеля (384–322 рр. до н. е.). У цьому творі Арістотель описав кругообіг води у природі, пояснив причини цих метеорологічних явищ як іній, роса, опади, дощ, сніг, град, а також виклав інформацію про вітри, річки, озера та причини їхньої появи. Арістотель намагався пояснити причини виникнення морів, причини солоності води, описував землетруси і коливання землі. Саме за Арістотелевою “Метеорологікою” вивчали природні процеси і явища на Землі до появи праці Р. Декарта “Метеор” (1637). Давні географічні твори – старогрецькі й арабські – зберігали у бібліотеці Єзуїтського колегіуму, а після заснування університету – в його книгозбірні.

Наказ цісаря Франца-Йосифа про створення кафедри географії при філософському факультеті університету вийшов 1882 р. З 1883 р. розпочалася підготовка географів. Згодом, 1911 р., кафедру географії навали Інститутом географії, з часом повернулися до кафедри. Географічний факультет з кафедрами загальної і фізичної географії, регіональної фізичної географії, економічної географії та геодезії і картографії створено 1945 р. Становлення й розвиток географії у Львівському університеті пов’язані з такими відомими постатями, як Антоній Реман, Григорій Величко, Степан Рудницький, Юрій Полянський, Олена Степанів, Петро Цись, Каленик Геренчук, Опанас Ващенко, Гаврило Міллер, Федір Заставний, Анатолій Мельник, Богдан Муха, Мирон Кіт, Семен Кукурудза, Олег Шаблій, Ярослав Кравчук, та багатьма іншими (Біланюк та Іванов, 2023).

Спробуємо обговорити головні віхи історії та сьогодення географічної освіти і науки у Львівському університеті. Зазначимо, що спроби висвітлення питань, які

пов'язані з виникненням географії в австрійський і польський періоди, зі створенням і розвитком географічного факультету, формуванням нових наукових шкіл і напрямів тощо, уже втілені у багатьох науково-довідкових виданнях географічного факультету (Географічний..., 2013, 2016, 2023) і багатьох кафедр (Кафедра..., 2003, 2007, 2008, 2020; Муха, 2004 та ін.), а також наукових і науково-популярних статтях (Біланюк та Іванов, 2013, 2023; Біланюк, Іванов і Пандяк, 2012). Водночас використано інші матеріали, які висвітлюють історію Львівського університету і географічного факультету (Качмар, 2021; Сторінки..., 2016; Narasimiuk, 2012; Leopoldis..., 2020 та ін.).

**Обговорення.** Попередником заснування географії у Львівському університеті справедливо можна вважати австрійського вченого *Бальтазара Гаккета*. Наприкінці XVIII ст. в Університеті на кафедрі під назвою “Історія природи з фізичною географією, технологією і рільництвом” упродовж 1790–1805 рр. працював визначний дослідник географії України – Бальтазар Гаккет.

Австрійський учений Бальтазар Гаккет (Nacquet) був різнобічним науковцем, дослідником та мандрівником. Народився він 1739 р. у Леконке (Нижня Британь, Франція). Завдяки аристократичному походженню здобув широку філософську, юридичну, медичну і природознавчу освіту іта з юних років подорожував Францією, Іспанією, Англією. Робота воєнним хірургом та вимушені мандри у складі армії стали стимулом його природознавчих зацікавлень і досліджень. У середині 60-х років наукові інтереси привели його у Словенію (Карінтію), де в Люблянському ліцеї він викладав анатомію, акушерство і хірургію, водночас вивчаючи гірничодобувну справу та досліджуючи Альпи. Результатом різносторонніх досліджень стали наукові праці медичного, ботанічного, геологічного характеру, опубліковані у періодичних виданнях Австрії, Франції, Німеччини, Італії, Чехії, зокрема – його фундаментальне чотиритомне дослідження Альп, що вийшло у Лейпцигу (1778–1780) під назвою “*Oryctographia Carniolica...*”. У зазначеній праці вчений застосував системний підхід до вивчення Альп з фізіографічного, геологічного, ботанічного, етнографічного погляду. Вже на той час Гаккет тісно співпрацював з провідними вченими Європи – Карлом Лінеєм (1707–1788) та ін. (Біланюк і Іванов, 2023).

Однак 1787 р. Бальтазар Гаккет отримав запрошення на роботу і переїхав у Галичину, де працював до 1805 р. професором спеціальної природничої історії медичного факультету Львівського університету. Серед географічних досліджень в Україні найважливішим є опис подорожей по північних Карпатах упродовж 1788–1795 рр., що вийшов у 4-х томах під назвою “*Nacquet's Neueste Phisikalisch-politische Reisen in Den Jahren 1788 und 1795 Durch Die Dacischen und Sarmatischen Oder Nördlichen Karpathen*”. У цій праці, як і в попередній про Альпи, вчений застосував комплексний метод дослідження величезних територій – цього разу Галичини, Українських Карпат та прилеглих до них територій (Молдовії, Бесарабії, Південно-Східної Польщі і Польських Татр) – у геополітичному, фізіографічному, природознавчому, етнографічному та історичному аспектах. Причому українську територію Гаккет дослідив та описав сотні сіл і містечок Галичини, Поділля, Покуття, Буковини, Гуцульщини, Бойківщини, Лемківщини, частково Закарпаття, аналізуючи їхні природні багатства – соляні і мінеральні джерела, залізо-, ртутно- і сріблородувні промисли, здійснюючи лабораторні хімічні аналізи численних порід ґрунтів, мінералів, мінеральних джерел, питної

води, нафтоносних ділянок і т. д. Він залишив важливі (іноді перші) свідчення про природу і побут поселень цих регіонів, описуючи обряди, повір'я, забобони, хвороби і методи лікування жителів, фіксуючи сотні назв місцевостей, вершин, перевалів, рік, полонин тощо. Залишив Бальтазар Гаккет і безцінний ілюстративний матеріал у вигляді графічних віньєток до окремих розділів книги: на них зображені тогочасні Львів і Галич, Ясенівський (Яблунецький) перевал та ін. Географічну характеристику правобережної України та Криму подає Бальтазар Гаккет у праці: “Reise Durch Die Neu Eroberten Provinzen Russlands, im Jahr 1797...”. Зокрема, р. Південний Буг у цій праці учений справедливо називає “Бог”.

Зазначимо, що 1 січня 2023 р. виповнилося 140 років від тоді, як у Львівському університеті очолив кафедру географії відомий географ і геоботанік *Антоній Реман*. З його іменем пов'язаний період становлення в університеті *новітньої географії*. Антоній Реман студіював ботаніку в Ягеллонському університеті (1860–1863), а 1864 р. отримав науковий ступінь доктора філософії. Він багато подорожував і зібрав безцінну колекцію рослин із різних куточків світу. На посаду доцента географії у Львівському університеті був габілітований 1879 р. Перед відкриттям кафедри географії (1880) пройшов студії у Бонні з географії, геології, астрономії у Ріхтгофена, Лассаля, Шуттера, а протягом 1881–1882 рр. у Відні – з географії, геології і кліматології у Сімоні, Зюсса і Ганна. Колектив професорів філософського факультету обрав 1887 р. Антонія Ремана деканом, з 1897 р. – ректором, а з 1898 р. – проректором.

Антоній Реман виховав плеяду відомих географів, серед яких *Григорій Величко* – перший його докторант і перший українець – доктор географії. Григорій Величко захистив дисертацію на тему “Пластика українсько-польських земель з особливою увагою до Карпат” (1893). Його доробок – спроба природно-географічного поділу Карпат, де він уперше використав термін “бескид” для позначення певного типу гір (термін використовують і сьогодні). З-поміж інших праць Григорія Величка зазначимо “Народописну карту українсько-руського народу” (1896), яка започаткувала українську етнокартографію, а також надруковану частково “Географію України-Руси” (1902). Першим серед географів обраний дійсним членом НТШ (1899).

Період становлення *модерної географії* у Львівському університеті пов'язаний з навчанням і працею у ньому протягом 1895–1918 рр. ще одного учня Антонія Ремана – відомого українського географа, фундатора національної географії академіка *Степана Рудницького*: 1904 р. він студіював географію у Відні; диплом доктора філософії отримав 1901 р. за роботу “Про плями сонячні”. Перша наукова праця “Нинішня географія” (1905). Завдяки їй Степан Рудницький здобув широке визнання, яке сьогодні має високу наукову цінність. З-поміж інших праць зазначимо “Знадоби до морфології карпатського сточища Дністра” (1905), “Знадоби до морфології підкарпатського сточища Дністра” (1907), “Знадоби до морфології подільського сточища Дністра” (1913), “Начерк географічної термінології” (1908), “Коротку географію України. Антропогеографію” (1914), “Ukraina. Land und Volk” (1916). Степан Рудницький викладав в університеті українською мовою, став основоположником національної політичної географії і геополітики.

З 1911 р. Інститут географії у Львівському університеті очолив учень Антонія Ремана, другий його докторант *Євгеніуш Ромер* – відомий польський географ,

кліматолог, картограф. Географічну освіту здобув у Львівському і Краківському університетах. Докторську дисертацію захистив 1894 р. Був стипендіатом у Відні (1895–1896) де студіював морфологію, гідрографію і методику викладання географії. Після цього в Берліні вивчав аерологію, метеорологію і кліматологію та геоморфологію. Створив 1921 р. при університеті Інститут картографії, а також позауніверситетську установу “Книгарня Атлас” (Książnica Atlas), де друкували численні атласи, окремі карти і підручники, передусім Другої Речі Посполитої.

Упродовж 1920–1930 років навколо Євгеніуша Ромера згуртувалася плеяда польських географів: А. Ціргоффер, Ю. Чижевський, А. Маліцький, О. Косіба, Ю. Вонсович, А. Ян, Ф. Угорчак, М. Орліч та ін., які поряд з викладацькою роботою досліджували геологію і геоморфологію Карпат, Передкарпаття і Поділля.

Доволі продуктивним географом цього часу був *Станіслав Павловський* (1882–1940). Як і більшість тогочасних географів, він навчався у Відні, слухав лекції відомих географів А. Пенка, Е. Зюсса, В. Уліча. Протягом 1903–1906 рр. у Львівському університеті вивчав два роки історію, а потім географію і геологію під керівництвом Антонія Ремана та Євгеніуша Ромера. У листопаді 1910 р. здобув звання доктора філософії у галузі географії і геології у Львівському університеті завдяки праці “Температура вод, що протікають в Галичині”. Габілітований 1913 р. на підставі праці “Зледеніння верхньої Вісли, верхнього Дністра та їх приток”. Від літнього семестру 1913/1914 н. р. і до кінця свого перебування у Львові Станіслав Павловський був приватним доцентом на філософському факультеті Львівського університету. Звання надзвичайного професора географії у Львівському університеті отримав 1918 р. Подальша доля Станіслава Павловського пов’язана з Познанським університетом, де він організував кафедру географії, а також заснував Інститут географії, керівником якого був до 1940 р. (до кінця життя).

Упродовж 1933–1939 рр. Інститут географії очолював професор *Август Ціргоффер* – один із вихованців Євгеніуша Ромера, відомий своїми працями з геоморфології. З 1927 р. – доктор габілітований. Протягом 1939–1941 рр. працював на посаді професора кафедри географії, 1944–1945 рр. – завідувача цієї кафедри. Крім геоморфологічних, публікував праці з регіональної географії, географії населення.

З січня 1940 р. Август Ціргоффер читав лекції з політичної географії у Львівському державному університеті радянської торгівлі. В часи німецької окупації працював учителем в організованій німцями Польській торговельній школі, організовував підпільні структури польського вищого шкільництва у Львові, виконував функції декана природничо-математичного факультету у таємному польському університеті та ректора підпільної Академії міжнародної торгівлі. Брав активну участь у діяльності Армії Крайової як керівник осередку контрпропаганди і дезінформації у німецькій армії. Після відступу німців зі Львова (1944) він на короткий час очолив керівництво кафедрою географії у Львівському університеті. Вже через рік його звільнили за те, що відмовився викладати українською мовою (Harasimiuk, 2012).

Розвиток української географії і картографії 1930 р. пов’язаний з діяльністю доцента Ягеллонського університету (Краків) і чільного діяча НТШ *Володимира Кубійовича*.

Володимир Кубійович – загальнознаний лідер української географії як науки і географії України після фундатора української географії Степана Рудницького, якого репресувала більшовицька влада у Харкові 1933 р., а потім розстріляли у Сандормоку (Карелія) 1937 р. Великий внесок Володимира Кубійович зробив у становлення і розвиток української картографії. Найвидатнішим твором у цій ділянці є “Атлас України й сумежних країв”, що вийшов друком 1937 р. у Львові. Для підготовки цього видання Володимир Кубійович згуртував велике коло західно- і східноукраїнських учених – географів, картографів, природознавців, геологів, археологів, істориків, філологів та ін. Серед них: І. Крип’якевич, І. Іваницький, Ю. Полянський, В. Садовський, І. Тесля, М. Кулицький та ін. За його керівництва опубліковано майже два десятки карт, присвячених населенню України. У повоєнні роки Володимир Кубійович відомий передусім як енциклопедист, організатор і головний редактор “Енциклопедії українознавства”, 21-й том якої вийшов на Заході українською й англійською мовами. Цю енциклопедію вважають найбільшим досягненням української науки в діаспорі. А тепер вона стала великим надбанням усього українського народу. Видання енциклопедії доводить зрілість нації, самоусвідомлення як частини людства, його історії та культури. Володимир Кубійович з 1947 р. в еміграції відроджував НТШ, був його генеральним секретарем і тривалий час керував Історично-філософською секцією Товариства.

Юрій Полянський став завідувачем кафедри географії природничо-математичного факультету 1939 р. Належить до когорти тих українських учених, на долю яких випало пережити дві світові війни, що лавиною прокотились рідним краєм. Юрій Полянський – випускник філософського факультету Львівського університету за спеціальністю “Географія, геологія і палеонтологія” (1914). Після закінчення навчання Юрій Полянський проходить службу в армії Австро-Угорщини у ранзі поручника гарматного полку. Учасник листопадових боїв за Львів 1918 р. у складі Української галицької армії (УГА), згодом обіймає посаду крайового коменданта Української військової організації (УВО), яка 1929 р. переросла в ОУН. Однак з невідомих причин у міжвоєнний період Юрій Полянський у політичному житті активної участі не брав.

З 1923 р. Юрій Полянський щорічно проводив довготривалі польові дослідження – здебільшого на Поділлі та частково на Західному Поліссі, зібрав багатющий матеріал, який покладено в основу численних наукових праць з геології та геоморфології, опублікованих українською і німецькою мовами. За значні досягнення у науковій роботі Юрія Полянського обрали 1927 р. дійсним членом НТШ та директором Природничого музею НТШ. Його головна праця з геології і геоморфології Західного Поділля “Подільські етюди. Тerasи, леси і морфологія Поділля над Дністром” виходить друком 1929 р. Він захистив її 1930 р. як докторську дисертацію. З 1 червня 1930 р. йому присвоєно вчений ступінь доктора філософії з географії. Юрій Полянський працював на межі геології, палеогеографії, геоморфології та археології (Професор..., 2010).

Паралельно з науковою роботою Юрій Полянський займався педагогічною діяльністю на посаді вчителя Першої Львівської академічної гімназії (1920–1937), читав лекції з географії та геології, проводив лабораторні заняття та екскурсії студентам Українського таємного університету (1921–1923), як професор викладав

основи антропології слухачам Греко-католицької богословської академії у Львові (1933–1939), працював шкільним інспектором.

У вересні 1939 р. Юрій Полянського обійняв посаду директора Львівського наукового природничого музею, а в грудні цього року як відомого вченого і педагога з великим досвідом його призначили завідувачем кафедри географії Львівського університету, обрали професором, а згодом Вчена рада присвоїла йому вчений ступінь доктора географічних наук.

Реорганізація Університету відбулася 1939 р.: Львівський університет, до цього “Uniwersytet Jana Kazimieža we Lwowie” перейменували у Львівський державний університет; ліквідували богословський факультет; медичний факультет відокремили у самостійний медичний інститут; створили п’ять факультетів: філологічний, історичний, фізико-математичний, юридичний та природничо-математичний з відділеннями фізико-математичним, хімічним, біологічним і геолого-географічним.

Керівником кафедри географії 1939 р. став Юрій Полянський. З січня 1940 р. кафедра географії перейшла на навчальні плани географічних факультетів радянських університетів.

У перший день німецької окупації Львова, 30 червня 1941 р., проголосили відновлення Української Держави. На посаду Голови Тимчасової управи м. Львова призначили Юрія Полянського. На цій посаді він перебував до 10 вересня 1941 р. і займався кадровими питаннями, налагодженням харчування, електро- і газопостачанням Львова. Він також намагався відновити навчання у Львівському університеті, однак наприкінці серпня 1941 р. навчальний заклад закрили. З наближенням советських військ до Львова Юрій Полянським зі сім’єю 1943 р. переїжджає спочатку до Кракова, Відня, згодом – до Мюнхена, де працює професором Українського вільного університету (1945–1947). З 1947 р. Юрій Полянський переїжджає до Аргентини, де працює геологом у Державній геологічній службі, а згодом – професором Державного університету в Буенос-Айресі. Тут, в Аргентині, науковий талант ученого розкрився максимально: він публікує близько 20-ти книг і понад 50 статей, серед яких фундаментальна монографія “Карбон і Перм Аргентини” у двох виданнях: 1970 р. і вже після смерті – 1978 р. (Професор..., 2010).

Наступний період розвитку географії у Львівському університеті розпочався після Другої світової війни (1945) і тривав до другої половини 1980-х років. Утворений 1945 р., географічний факультет поповнився здебільшого такими випускниками Харківського університету, як О. Ващенко, П. Цись, І. Сваричевський та ін.

Серед викладачів була *Олена Степанів* (1892–1963) – доктор філософії (Відень, 1921), професор, учена-географ та історик, педагог, організатор науки та освіти, член Наукового товариства імені Шевченка. Відома своєю громадською діяльністю перед Першою світовою війною. Героїчно боролася під час Першої світової війни у лавах Українських січових стрільців та в Українській галицькій армії. Була активісткою “Учительської громади” та кооперативного руху у міжвоєнний період.

Олена Степанів зробила значний внесок у становлення української національної антропогеографії. Її доробок під час Другої світової війни особливо вирізняється фундаментальною монографією “Сучасний Львів” (1943). Крім того,

вчена зробила великий внесок у ділянки антропогеографії та геоурбаністики України, демографії, географічної регіоналістики і географічного українознавства, у дослідження мандрівництва, національної освіти й охорони здоров'я, національної картографії; чимала її роль як організатора української географічної науки й освіти (Доктор..., 2002).

Довоєнна слава львівської географії була пов'язана з детальним геолого-географічним, палеогеографічним, геоморфологічним вивченням Поділля, Розточчя, Малого Полісся і Карпат, а також з картографуванням, краєзнавчими і політико-географічними дослідженнями.

У повоєнний час у Львівському університеті загалом та на географічному факультеті зокрема помінялись не тільки працівники, політичний клімат і громадянський дух. Зміни торкнулися спеціалізацій, методики та передусім методології досліджень. У перші післявоєнні роки географи практично не проводили польових досліджень через наявність у лісах загонів Української повстанської армії (УПА), що продовжували боротьбу за визволення України, а також через роботу каральних формувань НКВС.

У перший рік після звільнення Львова від німецьких окупантів навчання в університеті розпочали при вибитих вікнах, без опалення та освітлення. Ситуація ускладнилась ще й нестачею викладацьких кадрів.

У жовтні 1944 р. деканом утвореного геолого-географічного факультету (1944–1945) став *Пилип Бучило* (1892–1977) – завідувач кафедри фізичної географії, згодом проректор навчальної частини Львівського університету (1945), а також в. о. ректора Університету (1945). Пилип Бучило – географ, український релігійний діяч, єпископ Миколаївський УАПЦ. Він залишає єпархію і бере участь (1925–1926) в Археологічній комісії Всеукраїнської академії наук та комісії для складання історично-географічного словника Української землі, вивчає економічну історію України XVIII ст., досліджує Ольвію під час розкопок на Херсонщині. У 1930-х роках Пилипа Бучила заарештувала советська влада і заслала у Сибір. Упродовж 1937–1940 рр. написав і захистив докторську дисертацію “Фізико-географічні ландшафти та природні сільськогосподарські ресурси Прибайкалля”. Автор численних наукових праць, серед яких “Степи Херсонські. Природно-географічний нарис”, що вийшла друком 1924 р. (Байцар, 2023).

Упродовж 1945–1950 рр. на факультеті функціонувало чотири кафедри: загальної фізичної географії (завідувач до 1947 р. П. Цись, з 1947 р. – М. Андріанов), економічної географії (завідувач А. Ващенко), регіональної фізичної географії (завідувач до 1947 р. П. Бучило, з 1947 р. – П. Цись), геодезії і картографії (завідувач С. Євсєєв).

У цей період, окрім підготовки спеціалістів-географів, формували окремі галузеві напрями досліджень, які у процесі власного розвитку відокремлювались від єдиної географії.

На базі кафедри регіональної фізичної географії і кафедри геодезії і картографії 1950 р. створили кафедру геоморфології, яку очолив Петро Цись. Отож протягом 1950–1988 рр. на географічному факультеті успішно функціонувало *три кафедри* (Географічний..., 2023):

❖ *фізичної географії* (завідувачі: 1947–1954 рр. – М. Андріанов; 1954–1974 рр. – К. Геренчук; 1974–1994 рр. – Г. Міллер; 1994–2001 рр. – Б. Муха; 2001–



2020 рр. – А. Мельник; з 2020 р. – І. Круглов), з 2022 р. – *кафедра геоекології і фізичної географії*;

❖ *економічної географії* (завідувачі: 1945–1984 рр. – А. Ващенко; 1984–1986 рр. – М. Паробецький; 1986–1987 рр. – М. Гонак (два останні – виконувачі обов’язків); 1987–1990 рр. – Ф. Заставний; 1990–2022 рр. – О. Шаблій; з 2022 р. – І. Гудзеляк), з 1990 р. – *кафедра економічної і соціальної географії*;

❖ *геоморфології* (завідувачі: 1950–1971 рр. – П. Цись; 1971–1976 рр. – Л. Скварчевська; 1976–1987 рр. – Я. Кравчук; 1987–1990 рр. – І. Ковальчук; 1990–2019 рр. – Я. Кравчук; з 2019 р. – Л. Дубіс), з 2000 р. – *кафедра геоморфології і палеогеографії*.

Деканами факультету у різні роки були В. Левицький (1945–1946), А. Ващенко (1946–1951), П. Ситніков (1951–1952), І. Сваричевський (1952–1953), П. Цись (1953–1964), М. Андріанов (1964–1968), П. Климович (1968–1974), Б. Лящук (1974–1976), Г. Міллер (1976–1984), Я. Кравчук (1984–2002), Я. Хомин (2002–2011), В. Біланюк (з березня 2011 р.).

Упродовж 1947–1954 рр. кафедру фізичної географії очолював *Михайло Андріанов* (1907–1977) – географ, кліматолог, кандидат сільськогосподарських наук, наукові інтереси якого були пов’язані з аналізом циркуляційних чинників клімату Західної України, загальною характеристикою і формуванням клімату Українських Карпат, а також з кліматичним та агрокліматичним районуванням.

Потужний імпульс розвитку наукового життя кафедри фізичної географії спричинений приходом 1954 р. до її керівництва професора *Каленика Геренчука* (1904–1984) – доктора географічних наук, геоморфолога, який захопився ідеями природного ландшафтознавства як вчення про природні територіальні комплекси. Він твердо і послідовно вимагав, щоб усі дослідницькі роботи на кафедрі мали ландшафтну основу. Свідченням наукового визнання потенціалу науковців кафедри стала Друга всесоюзна нарада з ландшафтознавства проведена президією Географічного товариства 1956 р. (Муха, 2004).

Важливий вклад у розвиток кафедри фізичної географії вніс *Іван Гоголев* (1919–1996) – доктор географічних наук, професор, видатний учений у галузі ґрунтознавства і агрохімії, який створив експедицію з обстеження і картування ґрунтів та лабораторію аналізу ґрунтів.

Упродовж 1991–2000 рр. кафедра фізичної географії здійснювала наукове кураторство ґрунтознавчої експедиції НДЛ-50 науково-дослідного сектору університету, багаторічним керівником (1968–1999) якої був *Мирон Кім* (1938–2022). Лабораторія проводила великомасштабне знімання ґрунтів, а також ґрунтово-ерозійні і ґрунтово-меліоративні дослідження у різних регіонах України, Росії і Казахстану.

Упродовж 1961–1965 рр. при кафедрі фізичної географії діяла науково-дослідна лабораторія якісної оцінки земель (завідувач *Зеновій Яцюк*) із використанням ландшафтно-геохімічних методів.

Протягом 1965–1970 рр. успішно функціонувала ще одна структура – Комплексна експедиція з вивчення шкідливих стихійних процесів у Карпатах. Наукове керівництво експедицією здійснювали *Каленик Геренчук* і *Петро Цись*, керівниками загонів призначили *Гаврила Міллера* і *Дмитра Стадницького*.

Значним досягненням колективу кафедри фізичної географії у 1960-х роках стало започаткування видання праць, присвячених природі рідного краю. Це

монографічні видання “Природа Станіславської області” (М. Койнов, 1960), “Природно-географічний поділ Львівського і Подільського екологічних районів” (К. Геренчук, П. Цись, М. Койнов, 1964), “Природа Українських Карпат” (за ред. К. Геренчука, 1968). Протягом 1972–1982 рр. за редакцією Каленика Геренчука опубліковано серію монографій “Природа...” для кожної з восьми адміністративних областей Заходу України.

За ініціативи Каленика Геренчука 1968 р. започатковано Розтоцький ландшафтно-геофізичний стаціонар у смт Брюховичі, де й сьогодні проводять режимні вимірювання фізичних показників приземних шарів атмосфери і ґрунту, здійснюють фенологічні спостереження. Лімнологічні спостереження розпочато на Шацькому біолого-географічному стаціонарі, створеному 1974 р. (Муха, 2004).

Протягом 1974–1994 рр. роботою кафедри фізичної географії керував *Гаврило Міллер* – учень Каленика Геренчука, доктор географічних наук, професор, працював на посаді декана географічного факультету (1976–1984). Здебільшого його наукові праці присвячені проблемам ландшафтознавства гірських і передгірських територій. Він уклав методику експедиційного дослідження ландшафтів, обґрунтував концепцію їхньої структурної ієрархії, пульсаційний розвиток, вік та умови стабілізації гірських ландшафтів; 1978 р. організував Чорногірський географічний стаціонар (ЧГС), на якому досі проводять спостереження за динамікою ландшафтних комплексів басейну витоків р. Прут.

Упродовж 1994–2001 рр. завідувачем кафедри фізичної географії був *Богдан Муха* (1943–2019) – кандидат географічних наук, доцент, учений фізико-географ, ландшафтознавець і кліматолог, один із організаторів Розтоцького ландшафтно-географічного стаціонару (РЛГС), його науковим керівником та завідувачем. Богдан Муха був організатором та учасником 15-ти різноманітних наукових експедицій, керівником семи госпдоговірних наукових тем. Зі здобуттям незалежності України працівники кафедри фізичної географії розвинули та збагатили вчення про ландшафт як ПТК іншими підходами, які беруть свій початок у «західній» ландшафтній екології. Богдан Муха та Іван Круглов разом із колегами провели геоекологічні та топокліматичні дослідження у рамках німецько-українського проекту з обґрунтування невиснажливого розвитку басейну верхньої течії Дністра (1997–2005).

Протягом 2001–2020 рр. кафедрою фізичної географії завідував *Анатолій Мельник* (1957–2020) – доктор географічних наук, професор, учень Гаврила Міллера, вчений-ландшафтознавець. Його наукові інтереси зосереджені в екологічному ландшафтознавстві, ландшафтній екології і прив’язані здебільшого до гірських і передгірських територій. Наукову роботу кафедри спрямовував на вивчення ландшафтів з метою оптимізації їхнього використання. У цей час на Розтоцькому та Чорногірському стаціонарах встановлено сучасні автоматичні метеостанції, що дало змогу модернізувати режимні спостереження за функціонуванням ландшафтних комплексів та доповнити фенологічні, метеорологічні, гідрологічні та геоморфологічні дослідження, які проводили впродовж десятиліть.

Засновником кафедри геоморфології, створеної 1950 р. (з 2000 р. – кафедри геоморфології і палеогеографії) є відомий геоморфолог *Петро Цись* (1914–1971) – доктор географічних наук, професор, основоположник Львівської школи регіонального геоморфологічного аналізу. Автор низки фундаментальних праць,

присвячених проблемам геоморфологічної будови, генези, генетичної класифікації, історії розвитку рельєфу і сучасної динаміки, геоморфологічного районування Карпат, Поділля, Західного регіону України і держави загалом. Це, зокрема, “Геоморфологія УРСР” (1962), “Геоморфологія і неотектоніка (Природа Українських Карпат)” (1968), “Геоморфологія Українських Карпат” (1971).

Упродовж 1950–1960 рр. співробітники кафедри беруть активну участь в історико-морфогенетичних дослідженнях окремих форм і типів рельєфу, проводять геоморфологічну регіоналізацію і складають відповідні карти Західних регіонів України.

Протягом 1960–1970 рр. на кафедрі геоморфології домінують дослідження сучасних геоморфологічних екзогенних процесів і заходів щодо їхньої стабілізації, що зумовлено виконанням співробітниками низки наукових тем.

Значний вклад у розвиток кафедри геоморфології і палеогеографії зробив *Ярослав Кравчук*, який завідував кафедрою понад 40 років. Під його керівництвом виконано численні держбюджетні і госпдоговірні роботи у галузі заповідної справи, на замовлення Міністерства екології та природних ресурсів, національних природних парків і природних заповідників за участю Юрія Зінька, Віталія Брусакса, Романа Гнатюка та інших співробітників кафедри; розроблено проекти організації території Яворівського НПП (1999–2001, 2010–2011), НПП “Гуцульщина” (2004–2008), Галицького НПП (2006–2008), ПЗ “Торгани” (2010–2011). Він брав активну участь у розробці проектів організації ПЗ “Медобори” (2001–2003, 2015–2016), Ужанського НПП (2003–2005), РЛП “Знесіння” (2007), НПП “Північне Поділля” (2017–2019), НПП “Дністровський каньйон” (2017–2019).

Від початку 1990-х років співробітниками кафедри виконано низку госпдоговірних та держбюджетних науково-дослідних робіт, що стосувалися розвитку рекреації і туризму, природоохоронної справи, проблем проектування екологічної мережі та геопарків, збереження та використання геоспадщини (наук. керівники Я. Кравчук і А. Богуцький).

Під керівництвом професора *Андрія Богуцького* широке визнання здобули дослідження проблем палеогеографії плейстоцену, виконано госпдоговірні (1989–1991), держбюджетні (1992–1999) та міжнародні польсько-українські наукові проекти. Отримано грант “Розвиток палеокріогенних процесів у плейстоценовій лесово-грунтовій серії України: інженерно-геологічний, ґрунтовий, кліматичний, природоохоронний аспекти” (2020–2022, науковий керівник – проф. А. Богуцький), який організував Національний фонд досліджень України. За умов війни призупинено фінансування та перенесено термін завершення робіт.

*Кафедра економічної географії* (з травня 1990 р. – кафедра економічної і соціальної географії) організована у грудні 1944 р., фактичну роботу розпочала 1945 р. з приходом її першого завідувача – *Опанаса Ващенка* (1908–1984). Опанас Ващенко – відомий український учений, доктор географічних наук, професор, довголітній (39 років) керівник кафедри, організатор та лідер Львівської суспільно-географічної школи. Професор Опанас Ващенко зробив вагомий внесок у різні галузі економіко-географічної науки і практики. Це, зокрема: історія науки; методологія і методики науки; географія природних ресурсів; географія поселень; географія окремих сфер господарства західних областей України; картографічне моделювання господарства Західного регіону України та ін.

На етапі повоєнного становлення наукова робота кафедри економічної географії – проблема територіальної організації сільського господарства Львівщини, а протягом 1950–60-х років – проблема територіальної структури промисловості, промислових ЗВО, їхнього природно-ресурсного потенціалу. Наприкінці 1960-х років співробітники кафедри розпочали вивчати проблеми міжгалузевого територіального комплексування; розвивали комплексно-регіональний напрям. У 1980-ті і подальші роки кафедра зробила вагомий внесок у розвиток теорії і методики дослідження економічної і соціальної географії.

Кафедру економічної і соціальної географії 1990 р. очолив *Олег Шаблій* (1935–2023) – доктор географічних наук (1978), професор, багаторічний завідувач кафедри (1990–2022). Заслужений професор Львівського національного університету імені Івана Франка, заслужений діяч науки і техніки України, Почесний член Українського географічного товариства. Почесний член та голова Географічної комісії Наукового товариства імені Шевченка, керівник Географічного відділення Малої академії наук України, лауреат Міжнародної премії імені Івана Франка (2017).

Професор Олег Шаблій є автором майже тисячі наукових, науково-методичних і науково-публіцистичних праць. До сфери наукової діяльності ученого належали методологічні, теоретичні і прикладні питання і проблеми суспільної географії, геополітики, геоekonomіки, геоecології, геософії, геопоетики та картографії, просторове планування. Його наукові праці завжди привертала увагу наукової спільноти України та світу, широкої громадськості. Професор Олег Шаблій – найцитованіший в Україні учений у галузі суспільної географії.

З-поміж численних ґрунтовних праць Олега Шаблія – книга “Економічна і соціальна географія України” (1994, 1995, 2000), “Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії” (2001), “Основи загальної суспільної географії” (2003, 2012), “Львів. Комплексний атлас” (2012), а також шеститомне видання “Суспільна географія” (2015–2023). Професор Олег Шаблій розробив систему методів суспільної географії (філософський, загальнонауковий, конкретнонауковий), яка впливала з модерного принципу тринітаризму, є піонером математико-географічних досліджень в українській науці.

Професор Олег Шаблій був видатним дослідником географії та історії України, та рідного Львівського університету, національних традицій і символів, ініціював встановлення на географічному факультеті меморіальних таблиць на посвяту видатним українським географам. Учений є автором численних публікацій та виступів про знакові історичні постаті географічної науки Львівського університету (зокрема, видання чотирнадцяти книг наукової серії “Постаті українського землезнання”).

Бурхливе структурне зростання факультету, розвиток нових наукових напрямів та шкіл пов’язані зі становленням Української держави. За неповних п’ять років створено чотири нові кафедри (Географічний..., 2023):

❖ 1988 р. – *кафедру раціонального використання природних ресурсів і охорони природи* (завідувачі: 1988–2003 рр. – Юрій Туниця; 2003–2018 рр. – Семен Кукурудза; з 2018 р. – Ігор Рожко);

❖ 1990 р. – *кафедру географії України* (завідувачі: 1990–2009 рр. – Федір Заставний; з 2009 р. – Роман Лозинський);

❖ 1992 р. – *кафедру політичної географії і країнознавства* (завідувач Маркіян Мальський, цього ж року перейшла до структури факультету міжнародних відносин);

❖ 1993 р. – *кафедру географії ґрунтів* (завідувачі: 1993–2020 рр. – Степан Позняк, з 2020 р. – Зіновій Паньків).

Дещо згодом створено ще дві кафедри (Географічний..., 2023):

❖ 2000 р. – *кафедру конструктивної географії і картографії* (завідувачі: 2000–2008 рр. – Іван Ковальчук; 2009–2016 рр. – Валерій Петлін; з 2016 р. – Євген Іванов);

❖ 2003 р. – *кафедру туризму* (завідувач Марта Мальська).

*Кафедру раціонального використання природних ресурсів і охорони природи* створено 1988 р. Засновником кафедри і перший її завідувач – доктор економічних наук, професор *Юрій Туниця*. Від часу заснування кафедри її працівники приділяють постійну увагу науковій роботі та тісній співпраці з іншими науковими установами України, за результатами яких вирішують такі прикладні екологічні проблеми: запобігання екологічно небезпечного будівництва міні-ГЕС на гірських річках; налагодження системи поводження з твердими побутовими відходами у м. Львові; проведення оцінки впливу на довкілля; екоосвітня робота з молоддю. Значним підсумком наукового доробку кафедри є монографія “Львівська область: природні умови та ресурси”, за заг. ред. проф. Миколи Назарука (2018), яку видано до 30-річного ювілею кафедри. На кафедрі діє екологічний студентський науковий гурток. Результати роботи гуртка – численні екологічні акції та наукові експедиції. Керівниками гуртка є доценти Ігор Рожко, Ірина Койнова і Богдана Сенчина.

З метою активізації регіональних і галузевих географічних досліджень України у період розгортання у другій половині 1980-х років національного руху за відновлення державної незалежності на географічному факультеті 1990 р. створено *кафедру географії України*, що стала першою кафедрою такого спрямування в Україні. Засновником кафедри та її завідувачем упродовж майже 20-ти років (до червня 2009 р.) був доктор географічних наук, професор *Федір Заставний* (1929–2012) – відомий український учений, лауреат премії імені Олександра Шліхтера АН України, дійсний член Наукового товариства імені Шевченка, почесний член Українського географічного товариства Федір Заставний підготував й опублікував підручники для загальноосвітніх шкіл з фізичної та економічної і соціальної географії (їх перекладено п'ятьма мовами), а також навчальні посібники з географії України для студентів ЗВО України.

Упродовж 1990–2008 рр. на кафедрі географії України працював Архип Данилюк (1941–2008) – відомий український етнограф, географ-краєзнавець і музеалог, лауреат Всеукраїнської премії імені Павла Чубинського.

На географічному факультеті 1993 р. створено *кафедру географії ґрунтів* (з 2002 р. – *кафедра ґрунтознавства і географії ґрунтів*). Засновник кафедри та багаторічний завідувач (1993–2020 рр.; упродовж 27-ми років) – доктор географічних наук, професор *Степан Позняк* розвинув наукові дослідження з проблем генези, географії, класифікації і екології ґрунтів, започаткував і розвинув наукову школу генетичного ґрунтознавства. Під керівництвом Степана Позняка та його учнів професорів Володимира Гаськевича та Мирона Кіта, доцента Богдана Свидницького, професора Зіновія Паньківа колектив кафедри ґрунтознавства і

географії ґрунтів виконав десятки держбюджетних та госпдоговірних науково-дослідних тем з актуальних і прикладних проблем ґрунтознавства, географії ґрунтів, екології землекористування, великомасштабного картографування ґрунтів, ґрунтово-екологічної оцінки та моніторингу земельних ресурсів Західного регіону України та Львівської області зокрема.

*Кафедру конструктивної географії і картографії* створено 2000 р. Вона виникла шляхом поділу кафедри геоморфології на дві окремі. Засновником і першим завідувачем кафедри став доктор географічних наук, професор *Іван Ковальчук* – відомий учений-географ, геоморфолог, гідроеколог, доктор географічних наук, професор, дійсний член Наукового товариства імені Шевченка, заслужений діяч науки і техніки України, фундатор Львівської еколого-геоморфологічної школи. Наукові дослідження кафедри різнопланові, постійно з'являються і розвиваються нові напрями – геоекологія, прикладна екологія, технології захисту навколишнього середовища, геоінформаційні технології та ін.

Актуалізація наукових досліджень та виконання вимог ринку праці, спонукали до відкриття на факультеті спеціальності “Менеджмент у невиробничій сфері” (спеціалізація “Туристичний менеджмент”), успішна реалізація якої сприяла формуванню та відкриттю 2003 р. *кафедри туризму* під керівництвом доктора економічних наук, професора *Марти Мальської*. Численні наукові праці та практичні доробки колективу кафедри стали основою для формування туризмознавчих досліджень в Україні. Доробки у галузі готельно-ресторанного господарства України та світу дали змогу 2017 р. започаткувати на факультеті у підготовку бакалаврів за спеціальністю “Готельно-ресторанна справа”, отож сфера науково-освітніх інтересів кафедри охопила найактуальніші напрями функціонування сфери гостинності.

Наймолодшою на географічному факультеті є *кафедра готельно-ресторанної справи та харчових технологій*, яку сформовано у квітні 2021 р. Кафедра утворена на базі факультету туризму, готельної та ресторанної справи Львівського інституту економіки і туризму внаслідок його реорганізації шляхом приєднання до Львівського національного університету імені Івана Франка.

За видатні праці у галузі науки і техніки, які визнала міжнародна спільнота та за підготовку висококваліфікованих наукових кадрів державною нагородою України – почесним званням “Заслужений діяч науки і техніки України” на факультеті відзначені: д-р геогр. наук, професор Олег Шаблій (2016); д-р геогр. наук, професор Степан Позняк (2018); канд. геол.-мінерал. наук, професор Андрій Богуцький (2018).

За значний особистий внесок у розвиток національної освіти, підготовку кваліфікованих фахівців і багаторічну плідну професійну діяльність державною нагородою України – почесним званням “Заслужений працівник освіти України” на факультеті відзначені: канд. геогр. наук, професор Ярослав Кравчук (2009); д-р екон. наук, професор Марта Мальська (2018); канд. геогр. наук, професор Семен Кукурудза (2020); канд. геогр. наук, доцент Володимир Біланюк (2021).

За особливі заслуги професорів Львівського університету у розвитку науки і освіти, у підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації (кандидатів і докторів наук), їхньої довголітньої наукової, освітньої та громадської діяльності в Львівському національному університеті імені Івана Франка, почесне звання “Заслужений професор Львівського національного університету імені Івана

Франка” присвоєно: Олегу Шаблію (2001), Ярославу Кравчуку (2002), Івану Ковальчуку (2005), Семену Кукурудзі (2014), Степану Позняку (2016), Андрію Богуцькому (2019).

**Висновки.** Сьогодні географічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка є потужною навчально-науковою інституцією, до складу якої входить дев'ять кафедр: фізичної географії, економічної і соціальної географії, геоморфології і палеогеографії, раціонального використання природних ресурсів і охорони природи, географії України, ґрунтознавства і географії ґрунтів, конструктивної географії і картографії, туризму, готельно-ресторанної справи та харчових технологій. Навчальний процес забезпечують 116 викладачів, з яких 16 докторів наук, професорів й 86 кандидатів наук, доцентів.

Географічна спільнота України й світу 18–20 травня 2023 р. відсвяткувала 140-річчя географії у Львівському університеті. У рамках святкування ювілею проведено Міжнародну науково-практичну конференцію “Географічна освіта і наука: виклики і поступ”, яка підбила підсумки багаторічної плідної наукової і навчально-методичної роботи колективу географічного факультету.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Байцар А. Пилип Бучило – доктор географії, декан геолого-географічного факультету Львівського університету та єпископ УАПЦ. Дата звернення : 10.03.2023 р. URL: [https://baitsar.blogspot.com/2021/09/blog-post\\_12.html](https://baitsar.blogspot.com/2021/09/blog-post_12.html)
- Біланюк В., Іванов Є. Географічна освіта, наука і практика у Львівському університеті: історія і сучасність // Географічна наука і практика: виклики епохи: мат-ли Міжнар. наук. конф. (м. Львів, 16–18 травня 2013 р.). Львів : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2013. Т. 1. С. 5–11.
- Біланюк В., Іванов Є. Географічна освіта і наука у Львівському університеті // Географічна освіта і наука: виклики і поступ: мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 18–20 травня 2023 р.). Львів : Простір-М, 2023. Т. 1. С. 4–14.
- Біланюк В., Іванов Є., Пандяк І. Географічна освіта, наука і практика напередодні ювілею // Каменяр : Інформ.-аналіт. часопис Львів. націон. ун-ту ім. І. Франка. № 7, жовтень 2012 р. С. 11.
- Географічний факультет. До 130-річчя географії у Львівському університеті / за ред. В. Біланюка, Є. Іванова. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2013. 92 с.
- Географічний факультет / за ред. В. Біланюка, Є. Іванова. Вид. друге, переробл. і допов. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2016. 98 с.
- Географічний факультет = Faculty of Geography : до 140-річчя географії у Львівському університеті / за ред. В. Біланюка, Є. Іванова. Львів : Простір-М, 2023. 122 с.
- Доктор географії Олена Степанів / упоряд. О. Шаблій. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. 324 с.
- Кафедра геоморфології і палеогеографії / за заг. ред. проф. Я. С. Кравчука. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. 56 с.
- Кафедра ґрунтознавства і географії ґрунтів. До 10-річчя заснування кафедри / за заг. ред. проф. С. П. Позняка. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 70 с.

- Кафедра конструктивної географії і картографії / Ю. М. Андрейчук, П. С. Войтків, Є. А. Іванов [та ін.] / за ред. Є. А. Іванова. Львів : Простір-М, 2020. 62 с.
- Кафедра раціонального використання природних ресурсів і охорони природи / за заг. ред. проф. С. І. Кукурудзи. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. 42 с.
- Качмар В. М. Львівський університет у 1784–1918 роках: організаційні, освітньо-наукові та національні трансформації : монографія. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 556 с.
- Кравчук Я., Ковальчук І., Дубіс Л. Кафедра геоморфології і палеогеографії Львівського національного університету: етапи розвитку, здобутки та виклики // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій : збірник наукових праць. 2020. Вип. 1 (11). С. 3–29.
- Муха Б. Кафедра фізичної географії Львівського національного університету імені Івана Франка (1944–2004). Історія та персоналії. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2004. 248 с.
- Професор Юрій Полянський / за ред. проф. О. Шаблія. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 378 с.
- Сторінки історії Львівського університету за матеріалами німецькомовних документів : навч.-метод. посібник / упоряд. В. М. Качмар, М. С. Смолій. Вид. 2-ге, доп. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2016. 208 с.
- Narasimiuk K. A. Dzieje Instytutu Geograficznego w Uniwersytecie Lwowskim w latach 1883–1939. Krakow : Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, 2012. 446 s.
- Leopolis Scientifica. Наука у Львові до середини ХХ століття: Частина I. // Наукові осередки : зб. наук. праць / за заг. ред. О. Петрука. Львів : Артос, 2020. 336 с.

## REFERENCES

- Baitsar, A. Pylyp Buchylo – Doctor of Geography, Dean of the Faculty of Geology and Geography of Lviv University and Bishop of Ukrainian Autocephalous Orthodox Church. URL: [https://baitsar.blogspot.com/2021/09/blog-post\\_12.html](https://baitsar.blogspot.com/2021/09/blog-post_12.html)
- Bilaniuk, V., Ivanov, E., 2013. Geographical Education, Science and Practice at Lviv University: History and Modernity. In *Geographical Science and Practice: Challenges of the Era: Materials of the International Scientific Conference*. Lviv, 1, 5–11 (In Ukrainian).
- Bilaniuk, V., Ivanov, E., 2023. Geographical Education and Science at Lviv University. In *Geographical Education and Science: Challenges and Progress: Materials of the International Scientific and Practical Conference*. Lviv, 1, 4–14. (In Ukrainian).
- Bilanyuk, V., Ivanov, E., Pandyak, I., 2012. Geographical Education, Science and Practice on the Eve of the Anniversary. In *Kamenyar: Informational and Analytical Journal of Ivan Franko National University of Lviv*. Lviv, 7, 11 (In Ukrainian).
- Faculty of Geography. To the 130th Anniversary of Geography at Lviv University. 2013. V. Bilanyuk, E. Ivanov (Eds.). Lviv : Publishing Center of Ivan Franko National University of Lviv, 92. (In Ukrainian).
- Faculty of Geography (2nd ed.). 2016. V. Bilanyuk, E. Ivanov (Eds.). Lviv : Publishing Center of Ivan Franko National University of Lviv, 98. (In Ukrainian).
- Faculty of Geography. To the 140th Anniversary of Geography at Lviv University. 2023. V. Bilanyuk, E. Ivanov (Eds.). Lviv, 122. (In Ukrainian).



- Doctor of Geography OlenaStepaniv. 2002. O. Shablii (Ed.). Lviv : Publishing Center of Ivan Franko National University of Lviv, 324. (In Ukrainian).
- Department of Geomorphology and Paleogeography. 2007. Ya. S. Kravchuk (Ed.). Lviv : Publishing Center of Ivan Franko National University of Lviv, 56. (In Ukrainian).
- Department of Soil Science and Geography of Soils. To the 10th Anniversary of the Foundation of the Department. 2003. S. P. Pozniak (Ed.). Lviv : Publishing Center of Ivan Franko National University of Lviv, 70. (In Ukrainian).
- Department of Constructive Geography and Cartography. 2020. E. A. Ivanov (Ed.). Lviv : Prostir-M, 62. (In Ukrainian).
- Department of Rational Use of Natural Resources and Protection of Nature. 2008. S. I. Kukurudza (Ed.). Lviv : Publishing Center of Ivan Franko National University of Lviv, 42. (In Ukrainian).
- Kachmar, V. M. (2021). *Lviv University in 1784–1918: Organizational, Educational, Scientific and National Transformations : Monograph*. Lviv : Ivan Franko National University of Lviv, 556 (In Ukrainian).
- Kravchuk, Ya., Kovalchuk, I., Dubis, L., 2020. Department of geomorphology and paleogeography of the Lviv National University: stages of development, achievements and challenges // Problems of geomorphology and paleogeography of the Ukrainian Carpathians and adjacent territories: collection of scientific works, 1 (11), 3–29. (In Ukrainian).
- Mukha, B., 2004. *Department of Physical Geography of Ivan Franko National University of Lviv (1944–2004). History and Personalities*. Lviv : Publishing Center of Ivan Franko National University of Lviv, 248. (In Ukrainian).
- Professor Yurii Polyansky. 2010. O. Shablii (Ed.). Lviv : Ivan Franko National University of Lviv, 378. (In Ukrainian).
- Pages of the History of Lviv University Based on the Materials of German-language Documents : Educational and Methodological Manual. (2nd ed.). V. M. Kachmar, M. S. Smolii (Eds.). Lviv : Ivan Franko National University of Lviv, 2016. 208. (In Ukrainian).
- Harasimiuk, K. A., 2012. *History of the Geographical Institute at Lviv University in 1883–1939*. Krakow, 446. (In Polish).
- Leopolis Scientifica. Science in Lviv Until the Middle of the 20th Century: Part I. Scientific Centers: Scientific Works. 2020. O. Petruk (Ed.). Lviv : Artos, 336. (In Ukrainian).